

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชน พึ่งตนเอง กรณีศึกษา : ชุมชนต้นแบบในแถบภาคกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบในแถบภาคกลาง โดยคัดเลือกประชาชนมาเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,487 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยจะขอทำการสรุปผลการศึกษาดังนี้

5.1.1 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลบางเจ้าฉ่า

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลบางเจ้าฉ่า พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .52 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน โดยผลกระทบระดับมากลำดับที่หนึ่ง คือ ผลกระทบด้านการเมือง รองลงมา คือ ผลกระทบด้านสังคม และผลกระทบที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1) ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลบางเจ้าฉ่า ด้านเศรษฐกิจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .59 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับมากและปานกลาง โดยมีผลกระทบมากเป็นลำดับแรก คือ ทำให้ชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มากขึ้น รองลงมา คือ ทำให้ประชาชนรู้จักการออมและการใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการเพื่อชุมชน และพบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ทำให้มีกลุ่มอาชีพเพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนรู้จักการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการเป็นลำดับที่ห้า ทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับที่หก ทำให้ชุมชนสามารถผลิตสินค้าและบริการเพื่อใช้บริโภคและจำหน่ายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนเป็นลำดับที่เจ็ด และทำให้ครัวเรือนมีรายจ่ายลดลง เป็นลำดับสุดท้าย

5.1.7 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลบางเจ้าฉ่า ด้านสังคม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ด้านสังคม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .56 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับมากและปานกลาง โดยมีผลกระทบในระดับมาก เป็นลำดับแรก คือ ทำให้คนในชุมชนมีความรักและหวงแหนประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น รองลงมา คือ ทำให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีมากขึ้น และทำให้คนในชุมชนมีความรักความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกร่วมเป็นลำดับที่ห้า มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนร่วมกันมากขึ้นเป็นลำดับที่หก ทำให้ปัญหาเสพติด การพนัน และอาชญากรรมในชุมชนลดลงเป็นลำดับที่เจ็ด และทำให้ประชากรในชุมชนมีอัตราการย้ายถิ่นฐานลดลง เป็นลำดับสุดท้าย

5.1.8 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลบางเจ้าฉ่า ด้านการเมือง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง พบว่า ผลกระทบด้านการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .62 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับแรก คือ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหาต่างๆของชุมชนร่วมกัน รองลงมา คือ เวทีประชาคมทำให้มีการนำเสนอ ความคิดในการแก้ปัญหาร่วมกัน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ทำให้เกิดการรับรู้ในปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวในการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ทำให้เกิดการจัดทำประชาคมเพื่อถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาต่างๆในชุมชนร่วมกัน ทำให้เกิดโครงการและกิจกรรมต่างๆในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง และทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองร่วมกันเป็นลำดับสุดท้าย

5.1.9 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลหัวไผ่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลหัวไผ่ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .48 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมากเป็นลำดับแรก คือ ด้านการเมือง รองลงมา มีผลกระทบที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ ผลกระทบด้านสังคม และผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ

5.1.10 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลหัวไผ่

ด้านเศรษฐกิจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลหัวไผ่ ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ.54 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมาก และปานกลาง โดยมีผลกระทบในระดับมากเป็นลำดับแรก คือ ทำให้ชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มากขึ้น รองลงมา คือ ทำให้ประชาชนรู้จักการออม และการใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น และพบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ทำให้เกิดการจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการเพื่อชุมชน เป็นลำดับที่สาม ทำให้มีกลุ่มอาชีพเพิ่มขึ้นเป็นลำดับที่สี่ ทำให้ชุมชนรู้จักการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการเป็นลำดับที่ห้า ทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นทำให้ครัวเรือนมีรายจ่ายลดลงเป็นลำดับที่หก ทำให้ชุมชนสามารถผลิตสินค้าและบริการเพื่อใช้บริโภคและจำหน่ายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เป็นลำดับสุดท้าย

5.1.11 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลหัวไผ่

ด้านสังคม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลหัวไผ่ ด้านสังคม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ.55 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมาก 5 ประเด็น โดยมีผลกระทบในระดับมากเป็นลำดับแรก คือ ทำให้คนในชุมชนมีความรักและหวงแหนประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น รองลงมา คือ ทำให้คนในชุมชนมีความรักความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้นเป็นลำดับที่สี่ ทำให้คนในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลมากขึ้นเป็นลำดับที่ห้า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง 6 ประเด็น โดยมีผลกระทบในระดับปานกลางเป็นลำดับที่หก คือ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะพัฒนาและจัดการกับปัญหาาร่วมกัน ทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกร่วมเป็นลำดับที่เจ็ด ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างความร่วมมือให้แก่กันมากขึ้นเป็นลำดับที่แปด ทำให้ปัญหา ยาเสพติด การพนัน และอาชญากรรมในชุมชนลดลงเป็นลำดับที่เก้า มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนร่วมกันมากขึ้นเป็นลำดับที่สิบ และทำให้ประชากรในชุมชนมีอัตราการย้ายถิ่นฐานลดลง เป็นลำดับสุดท้าย

5.1.12 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลหัวไผ่

ด้านการเมือง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลหัวไผ่ ด้านการเมือง พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ.59 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมาก 4 ประเด็น โดย

มีผลกระทบในระดับมากเป็นลำดับแรก คือ เวทีประชาคมทำให้มีการนำเสนอ ความคิดเห็นในการแก้ปัญหา ร่วมกัน และทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหาต่างๆของ ชุมชนร่วมกัน รองลงมา คือ ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการดำเนินงานตามแผนชุมชน พึ่งตนเอง และทำให้เกิดการรับรู้ในปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน ผลกระทบอยู่ในระดับปาน กลาง 4 ประเด็น ได้แก่ การทำให้เกิดโครงการและกิจกรรมต่างๆในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามแผน ชุมชนพึ่งตนเองเป็นลำดับที่สี่ ทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวในการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงาน ตามแผนชุมชนพึ่งตนเองเป็นลำดับที่ห้า ทำให้เกิดการจัดทำประชาคมเพื่อถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาต่างๆใน ชุมชนร่วมกันเป็นลำดับที่หก และทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงาน ตามแผนชุมชนพึ่งตนเองร่วมกัน เป็นลำดับสุดท้าย

5.1.13 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลประตูยี่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ของตำบลประตูยี่น พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 ส่วนเบี่ยงเบน มาตราฐานเท่ากับ.49 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน โดย ผลกระทบระดับมาก เป็นลำดับแรก คือ ผลกระทบด้านการเมือง รองลงมา คือ ผลกระทบด้านสังคม และ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจซึ่งมีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง เป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับ

5.1.14 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลประตูยี่น ด้านเศรษฐกิจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ของตำบลประตูยี่น ด้านเศรษฐกิจ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 ส่วน เบี่ยงเบนมาตราฐานเท่ากับ.53 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น โดย มีผลกระทบในระดับมากเป็นลำดับที่แรก คือ ทำให้ชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มากขึ้น รองลงมา คือ ทำให้ประชาชนรู้จักการออม และการใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง 4 ประเด็น โดยมีผลกระทบในระดับปานกลางเป็นลำดับที่สาม คือ ทำให้มีกลุ่มอาชีพเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการ จัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการเพื่อชุมชนเป็นลำดับที่สี่ ทำให้ชุมชนรู้จักการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการ ผลิตแปรรูป และเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการเป็นลำดับที่ห้า ทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับที่ หก ทำให้ชุมชนสามารถผลิตสินค้าและบริการเพื่อใช้บริโภคและจำหน่ายทั้งภายในชุมชนและภายนอก ชุมชนเป็นลำดับที่เจ็ด ทำให้ครัวเรือนมีรายจ่ายลดลงเป็นลำดับสุดท้าย

5.1.15 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลประตูยี่น ด้านสังคม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ของตำบลประตูยี่น ด้านสังคม พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐานเท่ากับ.54 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมาก 7 ประเด็น โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับมากเป็นลำดับแรก คือ ทำให้คนในชุมชนมีความรักและหวงแหนประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น รองลงมา คือ ทำให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีความรักความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้นเป็นลำดับที่สี่ ทำให้คนในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลมากขึ้นเป็นลำดับที่ห้า ทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกร่วมเป็นลำดับที่หก และทำให้เกิดเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างความร่วมมือให้แก่กันมากขึ้นเป็นลำดับที่เจ็ด โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง 4 ประเด็น เป็นลำดับที่แปด คือ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะพัฒนาและจัดการกับปัญหาร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนร่วมกันมากขึ้นเป็นลำดับที่เก้า ทำให้ปัญหา ยาเสพติด การพนัน และอาชญากรรมในชุมชนลดลงเป็นลำดับ ที่เก้าและทำให้ประชากรในชุมชนมีอัตราการย้ายถิ่นฐานลดลง เป็นลำดับสุดท้าย

5.1.16 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลประดู่ยืน ด้านการเมือง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลประดู่ยืน ด้านการเมือง พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ.59 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมาก 7 ประเด็น โดยมีผลกระทบในระดับมาก ลำดับที่หนึ่ง คือ เวทีประชาคมทำให้มีการนำเสนอ ความคิดในการแก้ปัญหา ร่วมกัน รองลงมา คือ ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวในการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหาต่างๆของชุมชนร่วมกัน ทำให้เกิดการรับรู้ในปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน ทำให้เกิดโครงการและกิจกรรมต่างๆในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง และทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองร่วมกัน ผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง 1 ประเด็น โดยมีผลกระทบในระดับปานกลาง คือทำให้เกิดการจัดทำประชาคมเพื่อถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาต่างๆในชุมชนร่วมกัน ตามลำดับ

5.1.17 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลพระยา บันลือ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลพระยาบันลือ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ.56 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับปานกลางทุก

ด้าน โดยผลกระทบระดับปานกลาง ลำดับแรก คือ ผลกระทบด้านการเมือง รองลงมาคือ ผลกระทบด้านสังคมและผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ

5.1.18 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลพระยาบันลือ ด้านเศรษฐกิจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลพระยาบันลือ ด้านเศรษฐกิจ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ.62 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น คือ ทำให้ชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มากขึ้น เป็นลำดับแรก โดยผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง 7 ประเด็น ได้แก่ ทำให้ประชาชนรู้จักการออมเป็นลำดับที่สอง การใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับสาม ทำให้เกิดการจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการเพื่อชุมชนเป็นลำดับที่สี่ ทำให้มีกลุ่มอาชีพเพิ่มขึ้นเป็นลำดับที่ห้า ทำให้ชุมชนรู้จักการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตแปรรูป และเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการเป็นลำดับที่หก ทำให้ครัวเรือนมีรายจ่ายลดลง ทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับที่เจ็ด และทำให้ชุมชนสามารถผลิตสินค้าและบริการเพื่อใช้บริโภคและจำหน่ายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เป็นลำดับสุดท้าย

5.1.19 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลพระยาบันลือ ด้านสังคม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลพระยาบันลือ ด้านสังคม พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ.64 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมาก 4 ประเด็น โดยมีผลกระทบในระดับมากเป็นลำดับแรก คือ ทำให้คนในชุมชนมีความรักและห่วงใยประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น รองลงมา คือ ทำให้คนในชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีมากขึ้น และทำให้คนในชุมชนมีคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีความรักความห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับที่สาม โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง 6 ประเด็น เป็นลำดับที่สี่ คือ ทำให้คนในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลมากขึ้น ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะพัฒนาและจัดการกับปัญหาร่วมกันเป็นลำดับที่ห้า ทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกร่วมเป็นลำดับที่หก ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างความร่วมมือให้แก่มากขึ้นเป็นลำดับที่เจ็ด ทำให้ปัญหา ยาเสพติด การพนัน และอาชญากรรมในชุมชนลดลงเป็นลำดับที่แปด และทำให้ประชากรในชุมชนมีอัตราการย้ายถิ่นฐานลดลง เป็นลำดับสุดท้าย

5.1.20 ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลพระยาบันลือ ด้านการเมือง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลพระยาบันลือ ด้านการเมือง พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ.64 และเมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับมาก 4 ประเด็น โดยมีผลกระทบในระดับมากเป็นลำดับแรก คือ ทำให้เกิดการรับรู้ในปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน รองลงมา คือทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง เวทีประชาคมทำให้มีการนำเสนอความคิดเห็นในการแก้ปัญหาพร้อมกันเป็นลำดับที่สาม และทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหาต่างๆของชุมชนพร้อมกันเป็นลำดับที่สี่ โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง 4 ประเด็นเป็นลำดับที่ห้า คือ ทำให้เกิดการจัดทำประชาคมเพื่อถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาต่างๆในชุมชนพร้อมกัน ทำให้เกิดโครงการและกิจกรรมต่างๆในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามแผนชุมชนพึ่งตนเองเป็นลำดับที่หก ทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวในการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง และทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองร่วมกัน เป็นลำดับสุดท้าย

5.3 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายดังนี้

ตำบลบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะแม้ว่าชุมชนแห่งนี้จะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์และสวัสดิการสังคม เพื่อการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือคนในชุมชนอย่างชัดเจน แต่รายได้ของครัวเรือนในชุมชนแห่งนี้ไม่ได้เพิ่มขึ้น รายจ่ายของครัวเรือนก็ไม่ได้ลดลง เนื่องจากชาวบ้านยังคงใช้จ่ายสินค้าอุปโภค และบริโภคที่ฟุ่มเฟือยจากภายนอกชุมชน ซึ่งพฤติกรรมกรรมการบริโภคของคนในชุมชนดังกล่าวไม่เป็นไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2540) ได้ทรงมีพระราชดำรัสไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง (Self – Sufficiency) คือ การพึ่งพาตนเอง กล่าวคือ การผลิตอะไรที่มีพอที่จะใช้ได้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง ซึ่งคำว่า พอ หมายถึง เพียงพอ โดยทำอะไรต้องพอเพียงพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข ฉะนั้น ความพอเพียงในที่นี้จึงแปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล นอกจากนี้ความสามารถในการผลิตสินค้าและการบริการของกลุ่มอาชีพต่างๆ ยังไม่สามารถเพิ่มมูลค่าของสินค้าและการบริการให้เป็นที่น่าสนใจได้ ซึ่งส่งผลต่อการบริโภคและการจำหน่ายสินค้าและการบริการจากทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนงบประมาณและการสนับสนุนในรูปแบบอื่นๆ ได้แก่ การให้คำแนะนำและการส่งเสริมความรู้ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น อาจส่งผลต่อการผลิตและการจำหน่ายสินค้าและการบริการของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากคนภายในชุมชนและจากคนภายนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้นก็เป็นได้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ชิตย สุวรรณขวัญ (2542) ที่กล่าวถึง แนวคิดพหุภาคีในการสนับสนุนกระบวนการ

และแผนงานโครงการขององค์กรชุมชน ที่ให้ภาครัฐต้องปรับบทบาทเป็นฝ่ายกระตุ้นและฝ่ายอำนวยความสะดวก เพื่อส่งเสริมสนับสนุน เพิ่มความเข้มแข็งแก่ชุมชนท้องถิ่น ภายใต้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดจากทั้ง ภาคเอกชน ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ธุรกิจ นักวิชาการ นักพัฒนา สื่อมวลชน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในลักษณะพหุภาคี โดยเฉพาะในระดับตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ระดมทรัพยากรและสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพึ่งตนเองและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ผลกระทบด้านสังคม พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ คนในชุมชนจะร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนเป็นประจำทุกปีและประเพณี วัฒนธรรมที่สำคัญดังกล่าว ชาวบ้านยังร่วมกันกำหนดให้อยู่ในแผนชุมชนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (อ้างในเสรี พงศ์พิศ 2536, หน้า 67) ที่กล่าวไว้ว่า คุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้าน อยู่ที่ยังคงปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีคุณค่าทางด้านจิตใจ ด้านความรู้สึก ด้านที่เรียกว่าพลังศีลธรรม วัฒนธรรมพื้นบ้านมีค่าทางศีลธรรม มีค่าทางจิตวิญญาณสำหรับคนไทยเพราะเป็นคุณค่าทางจิตใจที่กระทบส่วนที่ลึกที่สุดของความรู้สึก สิ่งนี้จะนำไปสู่เอกลักษณ์และการรวมกลุ่ม ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมตามแผนชุมชนด้านประเพณีและวัฒนธรรม ทำให้ชาวบ้านเกิดความรักความสามัคคี มีความรู้สึกรักและห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีการช่วยเหลือเกื้อกูล และรู้จักแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะพัฒนาและจัดการกับปัญหาชุมชนร่วมกัน รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรมที่เพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วรวิทย์ โอมรัตนพันธุ์และคณะ (2546) ที่กล่าวว่า ทูทางสังคม เป็นความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่บนพื้นฐานความไว้วางใจกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ต่างตอบแทนกัน มีความสามัคคี และเป็นความสัมพันธ์ที่จะต้องสอดคล้องกับหลักศีลธรรมและความดีงามของสังคมมารองรับด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ทูทางสังคมจึงเป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดทุนสาธารณะหรือทุนทางสังคม เพราะหากความสัมพันธ์ของคนเป็นไปด้วยดี คนก็จะสามารถนำใช้ความสัมพันธ์ระหว่างกันปรับเปลี่ยนเอาทุนต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้ อาทิ เปลี่ยนเอาทุนเงินของแต่ละคนมาเป็นทุนของกลุ่มออมทรัพย์ที่สามารถให้สมาชิกที่เดือดร้อนยืมได้ เปลี่ยนเอาป้าธรรมชาตินมาเป็นป่าชุมชนที่สมาชิกทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์พร้อมกันกับมีการดูแลรักษาได้ มีการเปลี่ยนแปลงเอาแรงงานของแต่ละคน มาเป็นการเอาแรงช่วยเหลือกันได้ เปลี่ยนเอาความรู้ความสามารถในตัวมนุษย์แต่ละคน มาเป็นคณะกรรมการชุมชนช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชนได้

ผลกระทบทางด้านการเมือง พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ แผนชุมชนทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหาต่างๆของชุมชนร่วมกันมากขึ้น เวทีประชาคมทำให้มีการนำเสนอ ความคิดในการแก้ปัญหาาร่วมกัน และแผนชุมชนยังช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ สมานไทย (2546) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่บุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การร่วมแก้ไขปัญหา การร่วมดำเนินกิจกรรมในชุมชน โดยร่วมกันวางแผน

ร่วมประชุม ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ในลักษณะของการไว้วางใจ บริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมติดตามผลงานโดยเกิดจากความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อกระทำการให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

ตำบลหัวไผ่ จังหวัดสิงห์บุรี

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะ จากการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน พบว่าชุมชนแห่งนี้ยังมีการรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพที่น้อย และชุมชนยังไม่รู้จักนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตแปรรูป และเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ ส่งผลต่อความสามารถในการผลิตสินค้าและการบริการเพื่อใช้บริโภคและจำหน่ายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนที่ไม่ได้เพิ่มขึ้น และยังส่งผลไปยังรายได้ของครัวเรือนที่ไม่เพิ่มขึ้น สาเหตุสำคัญอีกประการ รายจ่ายและหนี้สินยังคงมีอยู่เนื่องจากชาวบ้านยังคงใช้จ่ายไปกับสินค้าอุปโภค และบริโภคที่ฟุ่มเฟือยจากภายนอกชุมชน ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ (2541) ที่ได้ให้แนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจชุมชนที่ตนเองว่า การผลิตเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุดของประชาชน โดยจะต้องพึ่งพาตนเองให้ได้ก่อน เป็นการผลิตเพื่อพออยู่พอกิน เมื่อผลผลิตเหลือจึงนำไปจำหน่าย ระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่เน้นการรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านและอยู่ภายใต้การตัดสินใจของสมาชิกชุมชน และร่วมมือดำเนินการร่วมกัน รวมทั้งรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นระบบเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย เป็นแกนกลางในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้วยสัจจะ ความดี ความเมตตา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการยึดหลักคำสอนของศาสนานาของประชาชนในชุมชนและเป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ต่อต้านเศรษฐกิจการตลาด ไม่เป็นปฏิปักษ์กับการผลิตเพื่อการส่งออก และสามารถปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางการค้าให้สอดคล้องกันได้ โดยปรับความสัมพันธ์ทางธุรกิจเป็นระหว่างกลุ่ม กับปัจเจกบุคคล แทนเกษตรกรหนึ่งคนกับพ่อค้าหนึ่งคน ซึ่งสามารถสร้างอำนาจต่อรองของธุรกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งขึ้น เศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งในรูปแบบตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ทั้งการผลิต การแปรรูป การบริโภค การค้าและการบริการที่เป็นของชุมชน ดำเนินการโดยชุมชน และเพื่อประโยชน์ของชุมชน

ผลกระทบด้านสังคม พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา จึงให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพทำนามากกว่าการประชุมประชาคมร่วมกันคิดร่วมกันทำในเวทีประชาคม เมื่อชาวบ้านให้ความสำคัญกับการทำประชาคมน้อยส่งผลให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือยังมีไม่มาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Richard Rose (2003) ศาสตราจารย์แห่ง Centre for The Study of Public Policy (CSPP) มหาวิทยาลัย Strathclyde ประเทศอังกฤษ ที่กล่าวไว้ว่า ทูตทางสังคม เป็นเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการและองค์กรที่เป็นทางการ ที่แต่ละบุคคลและครัวเรือนต่างๆ ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อการบริโภค การแลกเปลี่ยนซื้อขายในบริบทของทวีปแอฟริกา ทูตทางสังคมหมายถึง

สิ่งแรกและทุกสิ่งที่จะทำให้ได้สิ่งจำเป็นพื้นฐานมา ได้แก่ ความสัมพันธ์ ซึ่งอาจจะเป็นความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลภายในครัวเรือนเดียวกัน หรือกลุ่มที่มีการพบปะแบบเผชิญหน้า ภายในหมู่บ้าน หรือระหว่างเพื่อต่อเพื่อน ณ ที่ใดที่หนึ่ง ทูทางสังคมมีความแตกต่างไปจากทูนมนุษย์ ซึ่งพิจารณาเป็นรายบุคคล

ผลกระทบทางด้านการเมือง พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะเวทีประชาคมทำให้มีการนำเสนอ ความคิดในการแก้ปัญหาพร้อมกัน นำไปสู่โครงการและกิจกรรมต่างๆในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามแผนชุมชนของตนเอง นอกจากนี้การจัดทำแผนชุมชนร่วมกันทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหาต่างๆของชุมชนร่วมกัน และทำให้ครัวเรือนอื่นๆในชุมชนเกิดการรับรู้ในปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนเมื่อเวลาที่มีการพูดคุยร่วมกันในเวทีประชาคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ โกมล สนั่นก้อง (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัยดัดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เรื่องรูปแบบการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรขององค์การบริหารส่วนตำบลสันทรายและแม่แฝกใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ทำให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้และสามารถนำไปแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ชุมชนจะสามารถนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ไปพัฒนาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาด้านอื่นๆ ของชุมชนอีกด้วย

ตำบลประจักษ์ จังหวัดอุทัยธานี

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะแม้ว่าชุมชนแห่งนี้จะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มสวัสดิการสังคม อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม แต่หลายๆกลุ่มก็ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างยั่งยืน สาเหตุเนื่องจากการขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ การขาดผู้นำกลุ่มและผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์และความจริงจังในการดำเนินงาน ตลอดจนการขาดการสนับสนุนจากชาวบ้านด้วยตนเอง จึงทำให้รายได้ครัวเรือนไม่เพิ่มขึ้น รายจ่ายของครัวเรือนไม่ลดลง ชุมชนยังไม่รู้จักนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตและการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ ส่งผลต่อความสามารถในการผลิตและการจำหน่ายสินค้าและบริการของชุมชนไม่เพิ่มขึ้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับ อภิรดา ผ้าเจริญ (2549) ที่ทำการศึกษาการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อการดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา หมู่บ้านห้วยต้นตุ่ม ตำบลห้วยลาน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา โดยผลการศึกษาพบว่า จุดเริ่มต้นของการรวมตัวกันของสมาชิกแต่ละกลุ่ม เกิดจากการมีผู้นำกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้นำแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นผู้ริเริ่มชักชวนชาวบ้านมารวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นกิจกรรมเพื่อส่วนรวมหรือกิจกรรมที่สร้างรายได้แก่สมาชิกกลุ่ม ความสามารถเฉพาะของตัวผู้นำเป็นปัจจัยที่ให้ชาวบ้านเข้าร่วมและกลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้ นอกจากนี้ยังไม่สอดคล้องกับ Watanasiri (1997) ที่ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบานบัว (นามสมมติ) จังหวัดมุกดาหาร พบว่า ปัจจัยที่เสริมสร้างการพัฒนากลุ่ม คือ (1) ภาวะผู้นำ/การให้การสนับสนุน

จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (2) การให้กองทุนสนับสนุนจากท้องถิ่นและรัฐบาลมีส่วนร่วมสำคัญต่อความก้าวหน้ากลุ่ม นอกจากนี้ สาเหตุอีกประการที่ทำให้รายได้ของครัวเรือนไม่เพิ่ม รายจ่ายของครัวเรือนยังคงมีมากอยู่ เนื่องจากชาวบ้านยังนิยมซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยจากภายนอกชุมชน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและปัจจัยที่ชุมชนประสบความสำเร็จในการใช้วัฒนธรรมเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ประชาชนมีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนมีความขยัน อดทน ประหยัด เสียสละ ซื่อสัตย์ รับผิดชอบและดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย แต่อย่างไรก็ตามชุมชนแห่งนี้กลุ่มออมทรัพย์มีการดำเนินงานที่เข้มแข็ง เนื่องจากชาวบ้านให้ความสำคัญกับการปันผลและการกู้ยืมจากกลุ่ม รวมทั้งสวัสดิการที่ให้กับคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร (2544) ทำการศึกษากลุ่มออมทรัพย์ชุมชนพื้นนคร่อมเกล้า โชน 8 ซึ่งเป็นชุมชนที่การเคหะแห่งชาติเข้าไปช่วยเหลือในด้านที่อยู่อาศัย ตามนโยบายย้ายที่อยู่ใหม่ โดยหลังจากปี 2535 มูลนิธิศุภนิมิตรณะแนะนำให้ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งในช่วงแรก ชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งแต่เงินกู้ยืมไม่พอจึงสมัครเป็นสมาชิกของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองและขอใช้บริการสินเชื่อโดยนำเงินออมกลุ่มไปค้ำประกันเงินกู้ เพื่อให้มีเงินมาให้บริการกู้ยืมแก่สมาชิก หลังจากนั้นการดำเนินงานของกลุ่มมีความก้าวหน้าโดยมีสมาชิกเพิ่มขึ้น นอกจากนี้กลุ่มออมทรัพย์ยังได้ดำเนินการจัดตั้งร้านค้าชุมชน และกลุ่มได้ปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกกู้ยืมนำไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพสตรีที่ได้นำเงินกู้ดังกล่าวไปใช้ในการดำเนินงานของกลุ่ม ทำให้ช่วยแบ่งเบาภาระหัวหน้าครอบครัว นอกจากนี้ ร้านค้าชุมชนและกลุ่มอาชีพ ยังทำให้เกิดการเรียนรู้และสร้างโอกาสในการพัฒนาชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและการจัดสวัสดิการให้ชุมชน

ผลกระทบทางด้านสังคม พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะการจัดทำแผนชุมชนทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกร่วม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลมากขึ้น ชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีมากขึ้น มีความรักและหวงแหนประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น และมีความรักความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐกานต์ จิตรวัฒนา (2546) ที่ได้ศึกษาเรื่อง พัฒนาการทุนทางสังคมของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้านโป่งคำ ตำบลคูฝงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ได้ศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อม ทั้งในและนอกชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการทุนทางสังคม อันได้แก่ระบบคิด วิธีปฏิบัติและผลลัพธ์ รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อคนในชุมชน ซึ่งการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ช่วยให้กระบวนการทุนทางสังคมขับเคลื่อนไปได้นั้น มาจากปัจจัยด้านผู้นำ หรือทุนมนุษย์ ทุนทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ความเป็นเครือญาติ ความเชื่อ ค่านิยมในเรื่องเดียวกัน ความเอื้ออาทรต่อกัน การช่วยเหลือกัน ความไว้วางใจกัน กระบวนการเรียนรู้ระหว่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยลดต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมอีกด้วย

ผลกระทบด้านการเมือง พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะเวทีประชาคมทำให้มีการนำเสนอ ความคิดในการแก้ปัญหาาร่วมกัน และนำไปสู่การจัดทำแผนชุมชน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหาต่างๆของชุมชนร่วมกัน ทำให้เกิดโครงการและกิจกรรมต่างๆในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง และทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวในการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งสอดคล้องเกี่ยวกับผลการวิจัยของ วิบูลย์ ตริถัน (2539) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น พบว่าเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญคือ โอกาสและอำนาจของประชาชนในการที่จะกำหนดแนวทางและดำเนินการแก้ไขปัญหาของตนเอง

ตำบลพระยาบันลือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับการทำนา มากกว่าการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพอื่นๆ ประกอบกับแผนชุมชนให้การส่งเสริมและสนับสนุนเฉพาะกลุ่มที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว ทำให้กลุ่มอาชีพไม่ได้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อรายได้ของชุมชนที่ไม่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ วิลาศ โภธิสาร และคณะ (2544) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2488 – 2443) กรณีศึกษาร้านตระแสง ผลวิจัยพบว่า ศักยภาพทางเศรษฐกิจดั้งเดิมเป็นเศรษฐกิจพอเลี้ยงชีพจากการทำนาและปลูกพืช แต่ในสภาพปัจจุบันพบว่าการทำนาและปลูกพืชมีรายได้ไม่แน่นอนและไม่พอกับค่าใช้จ่ายจึงหันมาประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ การทอผ้า เลี้ยงสัตว์และจักรสาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวบ้านยังมีการรวมตัวกันเพื่อจัดและดำเนินกิจกรรมกลุ่ม เช่น ศูนย์สาธิตทางการตลาด กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น จากการรวมกลุ่มดังกล่าวมีปัจจัยหลายอย่างชี้ให้เห็นว่าชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคนในชุมชนยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพ แต่กลับให้ความสำคัญกับการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เนื่องจากมองเห็นถึงประโยชน์ของการปันผล และการกั๊ยืมเงิน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิจิต นันทสุวรรณ (2536) ศึกษาเรื่องการสร้างทุนสวัสดิการจากประสบการณ์กลุ่มออมทรัพย์ พบว่า ในบางหมู่บ้าน การสะสมทุนของชาวบ้านในรูปเงินเป็นไปได้อย่างอันเนื่องมาจากข้อจำกัดในเรื่องรายได้เป็นตัวเงิน เช่น หมู่บ้านที่มีผลผลิตรายปี หรือมีรายได้ปีละครั้ง อย่างหมู่บ้านชาวนาทั่วไปก็มีการสะสมในรูปข้าวเปลือกหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว เมื่อถึงช่วงเวลาที่ข้าวเปลือกราคาสูงขึ้นก็นำออกมาขาย นำเงินมาหมุนเวียนตามหลักการเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์หรือบางหมู่บ้านใช้วิธีการรวมกันขายผลผลิตเพื่อให้ได้ราคาที่สูงขึ้นและแบ่งรายได้ที่ได้รับสูงขึ้น แม้ว่าการเริ่มต้นจะแตกต่างกัน แต่ผลลัพธ์ที่ออกมาเหมือนกันทุกกลุ่ม คือ หมู่บ้านพึ่งตนเองได้ด้านทุนได้ไม่มีการกู้ยืมเงินจากบุคคลอื่นหรือสถาบันภายนอกหมู่บ้าน

ผลกระทบทางด้านสังคม พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะเหตุผลที่ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับอาชีพหลักก็คือ การทำนา แต่ให้ความสำคัญกับการประชุมผ่านเวทีประชาคมน้อย ทำให้การแก้ปัญหาด้วยกระบวนการชุมชนด้วยการร่วมคิด ร่วมทำโดยชาวบ้าน ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร การขับเคลื่อนส่วนใหญ่มาจากพัฒนาการอำเภอและเจ้าหน้าที่พัฒนาการแสดงให้เห็นถึงการขาดจิตสำนึกร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสาธารณะร่วมกัน ส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะพัฒนาและจัดการกับปัญหาาร่วมกัน การสร้างเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างความร่วมมือให้แกกัน รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนร่วมกันมากขึ้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของชินสุธา กาญจนรังสีสินท์และคณะ (2544) ได้ทำการวิจัยและพัฒนา เกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการชุมชนและการเชื่อมต่อกับระบบการบริหารการพัฒนาของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มแกนนำระดับตำบลมีความกระตือรือร้นในการจัดเวทีชาวบ้าน สนใจเรียนรู้และพัฒนาเทคนิควิธีการทำงาน ก่อนขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนพบว่า ความเป็นชุมชนของหมู่บ้านส่วนใหญ่มีน้อย โดยเฉพาะการไม่มีโอกาสพูดคุยกันในระหว่างกลุ่มองค์กรภายในชุมชน การตัดสินใจเรื่องสาธารณะชุมชนส่วนใหญ่ทำโดยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมุ่งทำตามระเบียบคำสั่งราชการมากกว่าการแก้ปัญหาหรือสนองตอบความต้องการของประชาชน ความสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการส่วนใหญ่เป็นแบบลักษณะพึ่งพา สถานการณ์วิกฤตเป็นเพียงการต่อยอดความรุนแรงจากปัญหาเดิมที่มีอยู่แล้วในชุมชน เมื่อมีการจัดเวทีชาวบ้าน ชุมชนเริ่มหาทางออกให้กับวิกฤตชุมชนและร่วมกันวางแผน 3 ลักษณะ คือ แผนพึ่งตนเอง แผนความร่วมมือกับภายนอก และแผนขอรับการสนับสนุน ประสพการณ์จากการจัดกลุ่มหมู่บ้านทำให้ชุมชนมีโอกาสพูดคุยปรึกษาหารือกัน เกิดความตระหนักในประเด็นปัญหาสาธารณะ และต้องการให้มีการจัดเวทีลักษณะอย่างน้อยอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้ใหญ่บ้านเห็นว่าเวทีประชาคม เป็นช่องทางให้ได้แสดงถึงความโปร่งใสในการทำงานของตน ทำให้ทีมวิจัยสนามมองเห็นถึงพลังของชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำให้แผนชุมชนไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร

ผลกระทบทางการเมือง พบว่า มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะเมื่อชุมชนขาดจิตสำนึกร่วม ทำให้การจัดทำประชาคมเพื่อถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาต่างๆในชุมชนร่วมกันมี ปัญหาและอุปสรรค ส่งผลต่อการเกิดโครงการและกิจกรรมต่างๆในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ตลอดจนการตื่นตัวในการติดตามความก้าวหน้า และการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองที่ยังมีไม่มากนัก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พวงทอง โยธาใหญ่ (2545) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นประจำปี 2545 ยังอยู่ในระดับน้อย ทำให้เห็นว่าประชาชนยังไม่ค่อยให้ความสนใจในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลเท่าที่ควร เช่นในเรื่องการเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหาความต้องการของท้องถิ่น และการเข้าร่วมตรวจสอบความโปร่งใสในการการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่ง

อาจส่งผลให้การแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตาม แผนชุมชนก็ยังส่งผลต่อรับรู้ในปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน การนำเสนอ ความคิดในการแก้ปัญหา ร่วมกัน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดความต้องการในการแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชนร่วมกัน และความรับผิดชอบการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของณวมล วิบูลย์ศิริชัย (2547) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย อันเป็นกระบวนการหนึ่งของการวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตน

และจากการเปรียบเทียบผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบในแถบภาคกลาง 4 ตำบล โดยภาพรวม พบว่า ตำบลบางเจ้าฉ่าได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนอยู่ในระดับมากเพียงตำบลเดียว โดยอีกสามตำบลได้แก่ ตำบลประดู่ยืน ตำบลหัวไผ่และตำบลพระยาบันลือ ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะตำบลบางเจ้าฉ่ามีผู้นำชุมชนและแกนนำที่เข้มแข็ง ที่เป็นที่ยอมรับทั้งในความรู้ ความสามารถ ความทุ่มเท ตั้งใจ และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้การดำเนินงานกิจกรรมของกลุ่มต่างๆเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ และยังสามารถดำเนินกิจกรรมในลักษณะของการพึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ สิวิวรรณ์ วิไลจสงคราม (2543) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนตำบลมะกรูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนตำบลมะกรูด คือ ผู้นำและสมาชิกชุมชน ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น การปกครองชุมชน กลุ่มพัฒนาต่างๆ ประเพณี เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ แนวคิดของพรพีไล เลิศวิชา ที่กล่าวว่า กลุ่มหรือองค์กรชุมชน จะประสบความสำเร็จได้มาจากปัจจัยทางด้านผู้นำและคณะกรรมการที่เข้มแข็ง สมาชิกกลุ่มที่ต้องมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน การได้รับความสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานต่างๆ โดยการเข้าไปแนะนำการดำเนินงานของกลุ่มบ่อยครั้ง รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมการพัฒนาของสมาชิกกลุ่ม สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งนอกจากปัจจัยของตัวผู้นำแล้ว ทุนทางสังคม ก็เป็นสิ่งสำคัญในการเชื่อมโยงให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าว มีความสอดคล้องกับ อัมภา จันทราภาส (2543) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ทุนทางสังคม ทั้งทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนบุคคล ทุนกลุ่ม/องค์กร ทุนเครือข่ายและเครือข่าย ที่มีอยู่ในชุมชนส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เพราะชุมชนได้ใช้ทุนทางสังคมมาเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความมั่นคงและยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากภาพรวมที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง กรณีศึกษา : ชุมชนต้นแบบในแถบภาคกลาง ซึ่งนำไปสู่ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเรื่อง ผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง กรณีศึกษา : ชุมชนต้นแบบในแถบภาคกลาง

1. ภาครัฐควรกำหนดนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ของชาวบ้านทั่วประเทศ โดยเฉพาะการกำหนดกรอบแนวทางในการดำเนินงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับกระทรวง สถาบัน องค์กร หน่วยงานระดับส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกัน ปฏิบัติหน้าที่แบบบูรณาการ โดยเข้าไปสนับสนุนชาวบ้านในการขับเคลื่อนแผนชุมชนอย่างจริงจัง ทั้งงบประมาณ การให้ความรู้ และการร่วมกันในการวิจัยและพัฒนา เพื่อให้การจัดทำแผนชุมชนและการขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผนของชาวบ้านประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. กระบวนการจัดทำแผนชุมชนควรปล่อยให้ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด ตั้งแต่การริเริ่ม การเก็บข้อมูลชุมชนและครัวเรือน การคิดวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ กิจกรรมที่จะดำเนินการ การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล โดยภาครัฐเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น

3. ชุมชนใดที่มีการจัดแผนชุมชนพึ่งตนเองอย่างชัดเจน และมีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้าไปส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มในชุมชนมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

4. จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า การจัดทำแผนชุมชนและการดำเนินงานตามแผนชุมชนจะสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับผู้นำหรือแกนนำของชุมชน ดังนั้นภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้าไปดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการสร้างผู้นำให้เกิดขึ้นในชุมชนให้มากขึ้น

5. ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้าไปส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดทำแผนชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของท้องถิ่นและชุมชนต่างๆ ผ่านเวทีชาวบ้าน หรือเวทีสาธารณะอื่นๆ เพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาชุมชนโดยการขับเคลื่อนตามแผนชุมชนพึ่งตนเองให้มากขึ้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง
2. ควรศึกษาผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนต้นแบบในภาคอื่นๆ

3. ควบคู่กับกระบวนการจัดทำแผนชุมชนที่ตนเองเปรียบเทียบ กระบวนการจัดทำแผนชุมชนระหว่างแนวทางของหน่วยงานภาครัฐกับชาวบ้าน

This document was created using
Smart PDF Creator

To remove this message purchase the
product at www.SmartPDFCreator.com